

Для виявлення акцентуацій характеру у підлітків та молодших школярів нами проводилися дослідження з учнями 3, 7 та 9 класів міської та сільської школи (95 учнів). Результати дослідження за-свідчують:

- 1) майже всім досліджуваним властиві акцентуації характеру, але яскраво проявляються лише деякі типи акцентуацій;
- 2) у молодших школярів сільської школи чітко виражені, в основному, два типи; у міських учнів — чотири типи акцентуацій;
- 3) домінуючими типами акцентуацій характерів у всіх учнів є гіпертимний (26–70%), лабільний (16–20%), емотивний (10–25%), психастенічний (10–15%);
- 4) для всіх типів акцентуації характерним є прояв агресивності; переважає вербальна агресія, а також виявляється агресія образи, підозрливості і почуття провини [5].

ЛІТЕРАТУРА

1. Леонгард К. Акцентуированные личности.— К., 1989.— 374 с.
2. Личко А. Е. Психопатии и акцентуации у подростков.— Л., 1983.— 255 с.
3. Личко А. Е. Подростковая психиатрия.— М.: Медицина, 1985.— 310 с.
4. Подмазин С. И. Как помочь ребенку с «трудным» характером.— К., 1995.— 180 с.
5. Практическая психодиагностика: Методики и тесты.— Самара: БАХРАХ, 2000.— С. 274–281.

Ключевые слова: акцентуации, подросток, девиантное поведение.

Key words: accentuation, teenager, deviant behaviour.

А. Я. Боднар,
кандидат психологічних наук, доцент

ТЕОРЕТИЧНА МОДЕЛЬ ПРОЦЕСУ ВЗАЄМОДІЇ КОЛЕКТИВНОСТІ ТА ІНДИВІДУАЛЬНОСТІ В ПРОФЕСІЙНОМУ САМОВИЗНАЧЕННІ СТУДЕНТІВ

Стаття посвячена проблемам профессионального самоопределения молодежи на этапе обучения в вузе. Рассмотрены коллективность и индивидуальность как объективные и субъективные реалии, а их взаимодействие как сбалансированный (гармоничный) и разбалансированный (конфликтный) процесс.

The article is dedicated to the young peoples professional self-identification problems during the high-school study period. Collective nature and individuality are considered as objective and subjective realities, and their interaction is investigated as balanced (harmonic) or unbalanced (conflicting) process.

Професійне самовизначення та події, що відбуваються під час навчання у вищих навчальних закладах, дуже важливі для подальшого життя, бо саме в цей період відбувається усвідомлення студентами своїх професійних інтересів, формування мотивів і цілей майбутньої діяльності, формування системи взаємозв'язків та відносин, стилю діяльності та загальної спрямованості життєвого шляху особистості. Основним напрямом у професійному самовизначенні є більш глибоке осмислення особистості як суб'єкта життєдіяльності та життєтворчості, вивчення особистості як індивідуальності, виявлення механізму взаємодії колективності та індивідуальності в структурі особистості студента.

Взаємодія індивідуального та суспільного у формуванні особистості вивчається в руслі більш широкої, але традиційної для психології проблеми соціалізації та самореалізації особистості в умовах спільної діяльності та спілкування. Процес соціалізації носить універсальний характер, особистість розвивається всебічно як цілісність, як система взаємодії таких, що складають людську природу, структурних утворень. В якості важливих складових до неї входять визначення свого місця в системі життєдіяльності та різноманітних відносин, вибіркова спрямованість на засвоєння соціального досвіду, його активне відтворення в спільній діяльності, свідома постановка завдань, тобто те, що часто визначається як особистісне самовизначення, у структурі якого взаємодія колективності та індивідуальності подана двома аспектами: самотворенням та самореалізацією.

Самотворення (самовиховання) — це колективний початок, оскільки пов'язане з усвідомленням та оцінюванням змісту колективного, з акумуляцією та трансформацією соціального досвіду; самореалізація (самоактуалізація, персоніфікація) — це індивідуальний початок, оскільки орієнтований на актуалізацію суттєвих сил особистості, її пізнавального ціннісно-орієнтованого та творчого потенціалу (О. В. Киричук) [4].

Складність і різноманітність проблем взаємодії колективного та індивідуального ставить низку питань, що потребують першочергової відповіді: «Яка суть, який конкретний зміст понять «колективність» й «індивідуальність»? У чому полягає прояв співвідношення

цих понять у структурі особистості? Які функції взаємодії колективності й індивідуальності по відношенню до зовнішнього (людей, соціальних груп, суспільства) та внутрішнього світу (формування самосвідомості, соціальних установок, ціннісних орієнтацій, мотивів поведінки)? Які зовнішні фактори та внутрішні умови розвитку колективності та індивідуальності в структурі особистості? При яких зовнішніх та внутрішніх детермінантах відбувається їх деформація («сповзання» до конформізму або індивідуалізму)? Який зміст та форми педагогічного управління цим процесом?

Перш ніж робити спробу встановлення механізму взаємодії колективності та індивідуальності в професійному самовизначенні студентів, потрібно визначити вихідні поняття «індивідуальність», «колективність», їхню сутність і конкретний зміст.

У сучасній філософській літературі під терміном «колективність» розуміється інтегральна якість, яка є основою об'єднання людей в асоціацію, або показник високоорганізованої спільності людей. У літературі немає загальноприйнятого визначення, колективності, почасти спостерігається прагнення авторів звести це поняття до поняття «спільність» або, навпаки, звузити — до поняття «колективізм», немає єдності авторів і щодо трактування взаємозв'язку колективності з категоріями «колектив», «колективізм», «колективістська свідомість», недостатньо вивчені основи систематизації змістовних, функціональних компонентів і ознак колективності.

Уперше із загальної проблеми співвідношення суспільства та особистості питання про взаємовідношення колективного та індивідуального виділене в середині 60-х років. Колективність характеризувалася тоді як одна з ознак колективу — спільність дій [7]. Потім було зроблено спробу дослідити явища колективності, виходячи зі співвідношення понять «колективність» і «сумісність». Поняття колективності визначалося через розширення поняття сумісність. При цьому увага ще акцентувалася на тому, що сумісність виникає на біологічній формі руху, тоді як колективність виявляє себе лише на рівні соціальної форми руху. Колективність не існує без сумісності.

Конкретно-історичний підхід до аналізу колективності дає змогу виділити її типи, визначеність характеристик в яких окреслюється атрибутивними доповненнями — це дійсна, ілюзорна, природна колективність. Перший тип — природна — характеризується злиттям індивіду з природними умовами життєдіяльності, другий — ілюзорна — розривом індивіду з умовами життєдіяльності, але вже не

з природними, а історичними, для третього типу (дійсної колективності) характерним є оволодіння індивідом умовами своєї життєдіяльності — як природними, так і соціальними.

Колективність не є зовнішньою протилежністю індивідуальності, а суттєвим чинником розвитку особистості, але для розкриття особливостей взаємодії колективності та індивідуальності в структурі особистості потрібне, перш за все, детальне вивчення індивідуальності. Незважаючи на те, індивідуальність — значно менше досліджена галузь пізнання, і тут визначилися різні точки зору, навіть діаметрально протилежні, що говорить про зрослий інтерес до цієї проблеми. Як міждисциплінарний науковий об'єкт індивідуальність приваблює увагу філософів, біологів, соціологів, психологів, спеціалістів у галузі культури, педагогів та кібернетиків.

Для розкриття змісту і структури індивідуальності філософія та психологія останніх років спиралася насамперед на діалектику загального, особливого, одиничного. У процесі відродження інтересу до цієї проблеми в середині 60-х років специфіка індивідуальності вбачалася лише в її одиничності, неповторності та визначалася словами: особливість, однократність, унікальність, одиничність.

Потім розуміння цілісності індивідуальності в сенсі її автономності, вибірковості по відношенню до соціального впливу мікрота макросередовища дали змогу науковцям піднятися на новий щабель аналізу її структури. Індивідуальність почала характеризуватися як головна системоутворювальна ознака особистості, цілісність соціального суб'єкта в єдності загального, особливого, одиничного. Індивідуальність, по суті, є єдність «різноманітного», «багато в одному», неділимого. У цьому сенсі цінною є праця І. І. Резвицького «Філософські основи теорії індивідуальності», в якій автор обґрунтував системний підхід до вивчення індивідуальності, виявив тенденцію «індивід — особистість — індивідуальність» як об'єктивну закономірність генези людини, стверджуючи таким чином взаємозумовленість індивідуальності та особистості; якщо людський індивід не може стати особистістю, не засвоївши своєї соціальної суті, то особистість не може набути свого самодіяльного буття, не ставши індивідуальністю. Особистість, таким чином, соціальна за своєю суттю, але індивідуальна за способом свого існування. Перша частина формули «індивід — особистість» не викликає сумнівів, оскільки людина народжується індивідом, представником людського роду, біосоціальною істотою з потенційними задатками стати особистістю в процесі соціалізації, людина не має потреби ставати індивідуальністю, бо вона з нею народжується;

саме тому друга частина формули «особистість — індивідуальність» має сенс лише тоді, коли йдеться про індивідуальність як феномен вищого порядку, як яскраву індивідуальність, щось виключне. Ми, зрозуміло, не заперечуємо взаємозумовленого характеру зв'язку «особистість — індивідуальність», хоча вважаємо, що зв'язок «індивідуальність — особистість» набагато сильніший, бо саме індивідуальна природа людини формує індивідуальний характер особистості [7].

Аналіз літератури показав, що для одних авторів індивідуальність — це, насамперед, природна властивість, яка виявляється на фізичному, біологічному та соціальному рівнях життєдіяльності людини та будь-якого природного об'єкта, тоді як, на думку інших, справжня індивідуальність — це явище рідкісне, притаманне не кожній людині, а тільки унікальній особистості [1; 4; 6; 8].

У науці, крім того, є думка, що особистість є відносно пізнім продуктом суспільно-історичного та онтогенетичного розвитку, особистість є постійним об'єктом впливу, навчання, виховання тощо. Це твердження не зовсім правильне, оскільки, по-перше, абсолютизується роль середовища, а людину ми позбавляємо її особистої життєвої активності, робимо її пасивною істотою, у повному розумінні — рабом суспільно-політичної системи; по-друге, формування особистості не може бути зведене до системи вікових впливів на неї, а виступає як процес активного засвоєння та реалізації суттєвих сил людини [8].

Індивід наслідує або, точніше, опановує свою людську природу, втискуючись у необхідні для здійснення свого життя історичні форми діяльності, включаючись у діалог, забезпечуючи доцільні зміни предмета сумісної їх діяльності. Людська здатність наслідування є водночас і системоутворювальним фактором процесу життєдіяльності людей, і способом виходу за межі наслідуваного. Розглядаючи особистість як присвоєну інтеріоризовану індивідом соціальну якість, не можна не помітити, що остання існує в індивіді у трансформованому вигляді. Трансформація соціальної якості, в даному разі, у процесі життєдіяльності об'єкта, відбиває, власне, своєрідність його життєвого шляху та індивідуальні особливості. Цілковито можливо погодитися з тим, що завдання-мінімум для кожного з нас — це зберегти себе, зберегти індивідуальність, завдання-максимум — бути повністю, цілком реалізувати свої індивідуальні сили [8].

Порівняно з філософією, психологія зі своєю наукою запізнилася на двісті років, але й вона встигла створити абстракцію: людину

взагалі, психіку взагалі тощо. Між тим, у реальному житті психіка існує у конкретній, одиничній, надзвичайно індивідуальній формі. У той час, коли винесена в науці за дужки індивідуальність успішно досліджувалася літературою, образотворчим мистецтвом, театром, кіно, для психології вона лишалася проблемою номер один. Ставлення індивіда до себе як до суб'єкта життєдіяльності та до самої природи цієї життєдіяльності опосередковане історично сформованим засобом взаємодії індивідів. Людина відділяє себе від своєї діяльності, оскільки вона одночасно є діяльністю іншого, тобто, вона є ще й спілкуванням. На свої дії людина дивиться очима іншого, а тому й сама може нібито побачити себе з боку (контролювати, коригувати, спрямовувати свої дії відповідно до загальних планів і цілей).

В аналізі психологічної літератури доцільно дотримуватися двох основних підходів до вивчення феноменів колективності та індивідуальності. У межах одного з них індивідуальність і колективність розглядаються як об'єктивні реальності: особливо успішно досліджується психофізіологічний аспект індивідуальності, де розкриваються індивідуальні відмінності, що фіксуються на основі анатомо-фізіологічних особливостей людей, основних властивостей нервової системи та темпераменту.

У процесі розвитку психології індивідуальних відмінностей склалася низка наукових традицій у цій галузі. Перш за все, це гуманістичний підхід до пізнання індивідуальності людини, відображений у визнанні цінностей будь-яких індивідуально-психологічних особливостей і відповідності самоцінності людини, пошук шляхів усебічного розвитку людини, традиції природно-наукової орієнтації, у пізнанні індивідуальності, що передане в теорії психологічних властивостей вищої нервової діяльності як основа індивідуально-психологічних відмінностей, пріоритетне значення експериментальних методів дослідження в пізнанні психологічних особливостей окремої людини, традицій цілісного вивчення індивідуальності як дослідницького феномена, що виявляється в розгляді природно- та соціально зумовлених якостей людини, в їхній неперервній єдності й інтегральності використання сукупності методів і методичних прийомів у процесі вивчення різних рівнів індивідуальності: прикладна орієнтованість диференційно-психологічних знань, відбитих в розумінні індивідуальності як основи виховання та спілкування, оптимізації різних галузей практики відповідно до здібностей окремої людини.

У межах іншого підходу ці феномени можуть і повинні розглядатися як суб'єктивні реальності. Важливість дослідження

суб'єктивної реальності відмітили чимало класиків психології: С. Л. Рубінштейн виходив з того, що зовнішні впливи завжди діють лише опосередковано через внутрішні умови; Б. Г. Ананьєв підкреслював роль індивідуальної структури особистості в утворенні власного середовища розвитку; А. Н. Леонтьєв вважав, що у психології проблема сприйняття повинна ставитися як проблема побудови у свідомості індивіда багатовимірного образу світу, образу реальності. За словами Б. Ф. Ломова, «психологію цікавить насамперед те, яким чином соціальна програма відтворюється і трансформується у свідомості конкретного індивіда і як вона стає внутрішнім фактором розвитку особистості» [6; 8]. Такий підхід передбачає руйнування давно сформованих стереотипів наукового пізнання, які ще донедавна здавалися абсолютно правильними, потребу переосмислення деяких методик, вироблення свого концептуального апарату.

Неповторність людини є властивістю її індивідуальності, а не навпаки. Людина неповторна саме тому, що є сама собою, не розчиняється у зовнішньому середовищі. Зрозуміло, індивідуальність проявляється як у зовнішньому вигляді, так і у внутрішніх якостях людини, але головним у її характеристиці є внутрішній світ людини, його зміст і спрямованість. До того ж інтрасуб'єктивний світ людини виступає не тільки як її особливий стан, але як процес зміни її складових, причому внутрішня взаємодія, маючи подвійну спрямованість, проходить нібито всередину самого суб'єкта і закінчується виробництвом продуктів (моделей, образів) та утворенням якісно нових структур. Тобто, в нашому внутрішньому світі постійно здійснюються різноманітні процеси, пов'язані з відбиттям зовнішніх впливів, із засвоєнням соціальних настанов та цінностей, з виробленням програм майбутньої діяльності, а міра його напруження, продуктивності праці є показником духовного багатства нашої індивідуальності, її неповторності. Як індивідуальність людина має здатність до саморегулювання, саморозвитку, самовдосконалення в межах суспільства, що має велике значення у виявленні ролі індивідуальності в розвитку суспільства, у визначенні механізмів суспільного прогресу. Усвідомлення людиною власної індивідуальності передбачає не тільки відокремлення себе від інших людей, а й уподібнювання до інших. Тобто, постійно взаємодіючи, доповнюючи один одного, проходять процеси типізації та індивідуалізації особистості, оскільки людина створена так, що, з одного боку, вона хоче бути, як усі, а з іншого — в ній спостерігається постійне прагнення підкреслити свою неповторність

і самостійність. Виникле протиріччя між індивідуальними особливостями людини, її психічної діяльності та проявів її споріднених з іншими людьми характеристик ставить індивіда перед необхідністю здійснити вибір шляхів та способів реалізації свого потенціалу, що можна зробити тільки в історично конкретній системі суспільних відносин, які формують особистість такою мірою, якою вона формує їх. Процес взаємозміни суспільства та особистості нескінченний і становить діалектичну єдність.

Людина усвідомлює себе як індивідуальність завдяки саме виділенню свого «Я» з навколишнього середовища, відокремленню себе у своїй свідомості як деякого центра оточуючого світу. Тому основним поняттям нової моделі взаємодії колективності та індивідуальності в професійному самовизначенні може бути поняття «Я» як результат виділення самої себе з навколишнього середовища, яке дає їй змогу відчувати себе суб'єктом своїх фізичних та психічних станів, дій і процесів, переживати свою цілісність і тотожність із самою собою як відношення свого минулого, теперішнього та майбутнього. Близьким до поняття «Я» в психології є поняття «особистість» та «самосвідомість». Ці психологічні реальності взаємопов'язані, зрозуміти природу «Я» без вивчення розвитку особистості та самосвідомості неможливо. На думку С. Л. Рубінштейна, якщо не можна звести «Я» до особистості та самосвідомості, то не можна їх відокремлювати одна від одної. «Я» є вираженням індивідуальної самосвідомості людини, усвідомленням себе як чогось окремого, самостійного. «Я» — це усвідомлення себе самим собою. Якщо індивідуальність — це особлива форма буття людини в суспільстві, то наше «Я» — це її ядро, що забезпечує тотожність людини самій собі. Порушення індивідуального «Я» веде до роздвоєння людини, до її самовідчуження.

Загалом, самосвідомість розглядається як система настанов, спрямованих на себе (І. С. Кон, Р. Бернс, Г. Каплан, М. Розенберг). Розгляд самосвідомості як системи настанов дає змогу характеризувати її у рамках універсального набору вимірів, які можна застосувати до будь-якої настанови. Настанови, зокрема самонастанови, відрізняються за змістом, стабільністю, модальністю, інтенсивністю, послідовністю, вираженістю, точністю тощо (М. Розенберг). Центральна проблема, яка виникає під час аналізу структурної організації самосвідомості, полягає у потребі знаходження єдиних принципів і механізмів формування і подальшої інтеграції окремих самонастанов у підсумкову структуру рефлексивного «Я».

Виходячи із цього, можна всі самонастанови особистості поділити на два види: перший вид — настанови, які орієнтовані на суспільство, колектив, інших людей та відтворюють усвідомлення, оцінювання та переживання суб'єктом своїх зв'язків з ними, своєї значущості для них; а також соціально-типові настанови, що відтворюють зміст колективності.

Таким чином, колективність як система настанов має три компоненти: когнітивний, афективний, ціннісний.

Другий вид настанов — це настанови, які орієнтовані на самого суб'єкта та які виявляються через усвідомлення, оцінювання суб'єктом своїх індивідуальних рис (побажань, потреб, здібностей, можливостей тощо). Даний феномен самосвідомості відтворює зміст індивідуальності.

Вивчення колективності й індивідуальності в їхньому взаємозв'язку пов'язано, перш за все, з тим, що взаємодія виступає як інтегруючий чинник, що сприяє утворенню структур, особливістю якого є його причинна зумовленість. Кожна з взаємодіючих сторін виступає як причина іншої та як наслідок водночас зворотного впливу протилежної сторони, що зумовлює розвиток об'єктів та їхніх структур.

У світі, звісно, немає ізольованих речей, світ — це система взаємодіючих систем. Однією з таких якісно своєрідних систем є психічна взаємодія: індивід — суб'єкт діяльності — особистість — індивідуальність, в якій людина — суб'єкт праці, навчання та спілкування — опосередковує індивідуальністю зв'язок свого біологічного та соціального, суспільного та особистісного; або система «Я» — самосвідомість — «особистість», яка розкриває активність внутрішньої взаємодії елементів дискретної структури суб'єкта, внутрішню причинність як вплив суб'єкта на самого себе.

Ми вважаємо, що колективність та індивідуальність як об'єктивні та суб'єктивні реальності, як настанови, орієнтовані на інших та на себе, виникають майже водночас або існують одночасно. Це закономірно, оскільки людина усвідомлює себе через усвідомлення найближчого оточення, а через усвідомлення себе усвідомлює іншого; у тому разі спостерігається зближення та гармонізація цих процесів. Разом з тим, цей процес не можна кваліфікувати як односпрямований прямолінійний рух. Він містить внутрішнє протиріччя, розв'язання якого стимулює становлення творчої індивідуальності. Виходячи з цього, взаємодію колективності та індивідуальності можна розглядати як збалансований (гармонійний) або розбалансований (конфліктний) процес. Конфліктний тип взаємодії характеризується перевагою або колективності, або індивідуальності.

Гіпертрофія колективності та ігнорування суб'єктивного, особистого, індивідуального проявляється в конформізмі особистості, відсутності власної думки, деперсоналізації та веде до знищення або заміни суб'єктивного — об'єктивним, особистого — загальним, онтогенезу — філогенезом, творчості — автоматичним розвитком; абсолютизація індивідуальності виражається в крайньому негативізмі, індивідуалізмі, в усвідомленні особистого «Я» як понадцінності, що веде до цілковитої персоніфікації ідей, анархії та свавілля.

Гармонійний тип взаємодії передбачає розумне сполучення суспільних і особистісних інтересів, однаковий розвиток почуттів «Я», «Ми», «Мое», «Наше». Мірою співвідношення колективності та індивідуальності виступає спрямованість соціальної активності особистості як єдності відображення, вираження та реалізації колективного та індивідуального.

Експериментальні дослідження та загальнотеоретичне вирішення проблем взаємодії колективності та індивідуальності, розстановка смислових акцентів у даній єдності та взаємозв'язку мають безпосереднє відношення до розуміння закономірностей та особливостей процесу професійного самовизначення. У професійному навчанні перетинаються закономірності суспільно-історичного процесу та особливості становлення індивідуальної свідомості, досягнення єдності філогенетичного та онтогенетичного розвитку. Процес навчання за змістом і напрямом детермінований соціальними цілями та завданнями, несе важливу форму розвитку та умови існування суспільства, відтворює та культивує потребу розвитку людської суб'єктивності. У реальному процесі навчання має місце взаємодія та взаємовплив різних індивідуальностей.

Одним із завдань прикладного вивчення колективності та індивідуальності є діагностика їхнього співвідношення та взаємодії, вирішення якого дає змогу прогнозувати поведінку особистості в конкретній ситуації, здійснення потрібної корекції поведінки, формування адекватної «Я-концепції».

Підсумовуючи викладене, можна зазначити, що діалектика взаємодії колективності та індивідуальності знаходить, на наш погляд, найбільш яскравий прояв у професійному самовизначенні студентів. Діалектика єдиних зовнішніх та внутрішніх чинників самовизначення виступає як основний методичний принцип, з якого варто усвідомити виходити для подальшого вдосконалення системи навчання загалом та управління процесом професійного самовизначення студентів зокрема.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Ананьев Б. Г.* О проблемах современного человекознания. — М.: Наука, 1977. — 380 с.
2. *Бернс Р.* Развитие Я-концепции и воспитание / Пер. с англ. — М.: Прогресс, 1986. — 420 с.
3. *Боднар А. Я., Макаренко Н. Г.* Особливості професійного самовизначення особистості на етапі навчання у ВНЗ // Наукові записки. Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота. — К.: Видав. дім «Києво-Могилянська академія», 2006. — С. 49–55.
4. *Киричук А. В.* Взаимодействие коллективности и индивидуальности в стимуляции социальной активности личности // Психолого-педагогические проблемы подготовки педагогических кадров сельскохозяйственных учебных заведений: Тез. науч.-практ. конф. — К., 1989. — С. 38–42.
5. *Курасова А. Я., Полякова Л. В.* Взаємодія колективності та індивідуальності як психологічна проблема // Проблеми соціальної психології: Міжвід. наук. зб. — Вип. 1: Питання теорії та практики сучасної психології. — К.: Либідь, 1992. — С. 24–28.
6. Психология личности в трудах отечественных психологов / Сост. и общ. ред. *Л. В. Куликова.* — СПб.: Питер, 2001. — 480 с.
7. *Резвицкий И. И.* Личность. Индивидуальность. Общество. Проблемы индивидуализации и её социально-философский смысл. — М., 1984. — 141 с.
8. *Рубинштейн С. Л.* Основы общей психологии. — СПб.: Питер, 1999. — 720 с.

Ключевые слова: профессиональное самоопределение, коллективность, индивидуальность, взаимодействие.

Key words: professional self-identification, collective nature, individuality, interaction.

УДК 159.91

Ж. А. Ламбуцька

ФУНКЦІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ПАМ'ЯТІ В СТРУКТУРІ ПСИХОФІЗІОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГОТОВНОСТІ СТУДЕНТІВ ДО ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

В работе представлены результаты экспериментальных исследований функциональных особенностей памяти студентов (высшего учебного заведения педагогической направленности в динамике от первого до последнего курса обучения) как одного из ведущих компонентов психофизиологического обеспечения готовности субъектов учебной деятельности к будущей профессии.